

Mijn column nummer 349

Psychologie van de warme grond

Mijn leraar klassieke talen op de middelbare school noemde de bètaleerlingen voor de grap weleens analfabeten. Zij hadden immers niet (in het Grieks: an) voor alfa met nog meer klassieke talen gekozen, maar voor bèta met veel wiskunde, natuurkunde, scheikunde en biologie. Tijdens mijn studie in Wageningen heb ik mij mede dankzij de bètavakken uitvoerig kunnen verdiepen in het gedrag van stoffen in de bodem. Dat leek een uitgelezen kans om goede maatregelen te bedenken om bodemverontreiniging aan te pakken.

Lange tijd was een grote, mooie en rijke provincie mijn werkgever. Die provincie zou door mijn werk even groot blijven, maar wel mooier en schoner en desnoods iets armer. In veel gevallen was ik ervan overtuigd gelijk te hebben, maar kreeg ik het niet. Tijdens een interne cursus kreeg ik een aantal hulpmiddelen aangereikt om meer te investeren in het gelijk krijgen. Daarvoor moest ik niet zozeer het gedrag van stoffen in de bodem kennen, maar focussen op het gedrag van mensen in vergaderzalen.

Met deze uitbreiding van kennis was ik er nog niet. De bewoners van de provincie vonden namelijk ook nog iets en dat hoefde niet noodzakelijkerwijs hetzelfde te zijn als wat collega's en ik hadden bedacht. In de provincie Zuid-Holland werd een gedeputeerde met zijn adviseur eens urenlang gegijzeld omdat omwonenden van een verontreinigde locatie andere ideeën over de bodemsanering hadden dan de provincie. Kernpunt daarbij was het gevoel van veiligheid dat niet in overeenstemming was met door bètawetenschappers gemeten en berekende veiligheid. Een botsing dus tussen gevoel en verstand, de linker- en de rechterhersenhelft, of zo u wilt de alfa's en de bèta's. Spoedig verschenen bijdragen van psychologen over de werking van het brein. De kennis hiervan was noodzakelijk om inzicht in het gedrag van mensen in geval van bodemverontreiniging te krijgen. De discussie over alfa en bèta speelt opnieuw bij maatregelen om de verandering van het klimaat te beheersen. Dat kan van groot belang zijn bij de formatie van een nieuwe regering. Of bij contacten met nu nog bevriende naties die plotseling het bestaan van klimaatverandering of de invloed van de mens daarop ontkennen. Misschien kan klimaatpsychologie daarbij helpen.

Dat heeft Anouk Schuren voorgesteld. Zij doet promotieonderzoek bij het Universitair Medisch Centrum Utrecht en wil onderwerpen uit de biologie, de medische wetenschap en duurzaamheid toegankelijk maken voor een breed publiek. Volgens haar zijn de grootste obstakels op weg naar meer duurzaamheid niet technologisch van aard, maar zitten ze in ons hoofd en hart. Zij stelt dat klimaatpsychologie kan helpen te begrijpen hoe klimaatontkenners en klimaatsceptici vanuit hun denkwijze tot hun handelswijze komen, en daarna over de wijze waarop een grote groep uit hun midden toch enthousiast kan worden voor onontkoombare maatregelen.

De Noorse psycholoog Per Espen Stoknes heeft daarover een boek geschreven. Daarin legt hij uit dat een innerlijk conflict ontstaat als je weet dat een probleem bestaat (bijvoorbeeld klimaatverandering) en je niets doet of niets kunt doen om het op te lossen. Drie belangrijke grootheden liggen dan niet op een lijn: gedrag, emotie en kennis. Dat verandert door een van de drie aan te passen. Bijvoorbeeld door het gedrag te wijzigen en actief te gaan verduurzamen, zoals een minderheid doet. Maar ook door aan de kennisknop te draaien en de klimaatverandering eenvoudig te ontkennen, zoals een andere minderheid doet. De overgrote meerderheid blijkt in meer of mindere mate last te hebben van het innerlijke conflict en schuift het klimaat daarom liever snel ter zijde. Het activeren van deze grote tussengroep zou belangrijk zijn voor een grootschalige omslag naar een duurzame samenleving.

Gelukkig is het percentage hoogopgeleide alfa's dat onlangs in de Tweede Kamer is gekozen heel hoog. Van hen mag je voldoende kennis over de psychologie verwachten. Zo kan de focus worden

verlegd naar gelijk krijgen over de wereldwijde veranderingen in het klimaat. Dat biedt hoop voor de toekomst. En daar kunnen klimatologen maar ook bodemkundigen veel aan bijdragen.